

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

© Віблій П.І., Гончарук Ю.В., 2011

Недавня економічна криза завдала відчутного удару по українській банківській системі. Під час неї було введено тимчасову адміністрацію у 21 із 180 банків. Ймовірніше, що система не витримала б кризи й обвалилася, якби не наявність в країні широкого спектра великих європейських банків, які підтримали свої дочірні структури у важкий період і фактично зупинили паніку. На сьогодні в Україні представлено такі закордонні банки першого ешелону як BNP Paribas, Deutsche Bank, Credit Agricole, Commerzbank, Альфа-банк тощо, які вважаються досить надійними і готовими забезпечити адекватний рівень зовнішньої підтримки своїм дочірнім структурам на ринках, що розвиваються.

Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Проте водночас існують серйозні ризики зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, несподіваним коливанням ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку і врешті-решт можливим відтоком фінансових ресурсів.

Основними мотивами приходу іноземних інвесторів на український банківський ринок виступають ринкові (захоплення нових ринків і одержання більш високого прибутку) і регуляторні фактори. Ділова стратегія іноземних банків носила подібний характер у Чехії, Угорщині і Польщі. На ранній стадії входження їхня основна діяльність зводилася до обслуговування клієнтів з материнської країни. На той момент ці цільові клієнти були більш платоспроможними, ніж навіть великі внутрішні компанії. Тобто іноземний капітал підтримував діяльність насамперед іноземного бізнесу, розширюючи в такий спосіб його присутність на території країни. Пізніше ще одним мотивом стало одержання ринкових переваг, оскільки обсяг банківських послуг був значно нижчим, ніж у розвинутих країнах. Сприятливе регулювання і більш слабкий нагляд поряд із ліберальним ліцензуванням і приватизаційною практикою у країнах Східної і Центральної Європи дали закордонним банкам надзвичайно могутній регуляторний стимул для активізації їхнього входження в регіон [1]. Крім того, входження в банківський сектор цих країн дозволяло закордонним банкам вирости і зберегти свою незалежність, що є дуже важливим для глобальних гравців ринку.

Починаючи з третього кварталу 1999 р., економіка України переходить від стабілізації до зростання, відповідно набувають стійкої позитивної динаміки її основні макроекономічні показники. Водночас зростає інтерес іноземних інвесторів до фінансової сфери і, перш за все, до її банківського сегмента. Це виявляється у зростанні кількості банків з участю іноземного капіталу. Так, усього за три роки – 1997 по 2000 рр. таких банків стало удвічі більше, а зі 100% іноземного капіталу в 4 рази. Посилення експансії іноземного капіталу, коли кількість банків з іноземним капіталом зросла вдвічі, збіглося в часі з наступним періодом зростання української економіки - з кінця 2006 до середини 2008 рр. (див. табл.1). Цьому сприяло і те, що у листопаді 2006 р. були прийняті зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність», основним призначенням яких було впорядкування процесу отримання іноземними банками права відкривати на території України філіали і здійснення ними банківської діяльності. Як наслідок, з 2006 р. в Україні з'явилося більше десятка іноземних фінансових груп, які інвестували в українські банки понад 10 млрд. дол. США [2].

Таблиця 1

Динаміка кількості банків з іноземним капіталом у банківській системі України

Показники Роки	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	1.09. 2011
Кількість банків	229	227	214	203	195	189	182	179	181	186	193	198	198	175	198
У тому числі з іноземним капіталом	14	22	28	30	22	22	20	19	19	23	35	47	53	51	56
Кількість банків із 100% іноземним капіталом	2	6	9	8	7	6	7	7	7	9	13	17	17	18	21
Частка іноземного капіталу у статутному фонді банків, %	4	16	21	23	14	12	14	11	9,6	19,5	27,6	35	36,7	35,8	37,8

Починаючи з третього кварталу 2008 р., економіка України поряд з рештою країн світу зазнала впливу найважчої фінансово-економічної кризи. З приходом кризи кількість банків з іноземним капіталом дещо зменшилася – з 53 у 2009 до 51 у 2010 рр., а частка іноземного капіталу – з 36,7% до 35,8%. Проте це було лише тимчасове явище, оскільки вже станом на 1.09.2011 р. іноземні банки не просто повернули свої позиції, вони перевершили їх: на сьогодні банків з іноземним капіталом є 56, частка іноземного капіталу в них становить 37,8%.

На сьогодні іноземний капітал в банках України представлений 23-ма країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (9,7%), Кіпру (20,3%), Австрії (20,3%), Франції (12,3%), Нідерландів (8,2%), Польщі (7,9%), Швеції (6,1%) [3]. Що ж до наймасштабніших операцій іноземних банків і українських, то можна відзначити насамперед: придбання шведським "Swedbank" "ТАСКомерцбанку", німецьким "Комерцбанком" українського банку "Форум", консолідацію австрійського банку "Райфайзен" та українського "Аваль" в єдиний орган банківської системи "Райфайзен банк Аваль".

Найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій - Росії (12%) та Австрії (35%). Спільність історичного минулого і геополітичні амбіції урядів даних держав безперечно відіграли свою роль в процесі захоплення українського банківського ринку. Решта великих банків з іноземним капіталом належить французьким, італійським, угорським, німецьким, шведським інвесторам, що свідчить про особливу зацікавленість в контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу.

Тож, як бачимо, і в період економічного зростання, і в період фінансової кризи іноземний капітал проявив серйозний інтерес до банківського сектору України. Особливо важливу роль він відіграв саме під час кризи, допомігши деяким банкам «вижити» в складній ситуації. Іноземний капітал в банківському секторі відіграє багато позитивних ролей. Насамперед, він сприяє залученню іноземного капіталу і соціально-економічному розвитку України. Але, з іншого є й негативна сторона присутності іноземного капіталу – це і відтік фінансових ресурсів і відповідно концентрація капіталу в банках з іноземним капіталом, втрата незалежності в проведенні грошово-кредитної політики, спекулятивні зміни попиту і пропозиції на грошово-кредитному ринку тощо.

1. Линенко А. В., Ренгевич Ю. Ю. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України / А. В. Линенко, Ю. Ю. Ренгевич // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. - №1.- С. 235-240. 2. Белінська Я., Жаліло Я. Щодо впливу зростання присутності іноземного капіталу на банківську систему України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Jul2009> 3. Основні показники діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/bank_supervision/dynamics.htm